

توسعه... این... اقتضا... اسرار دولتی... آن نباشد.

درخصوص این اصل مباحثات و مذاکرات زیاد ردوبدل شد بعضی ملاحظه اینکه ممکن است گاهی بعضی امور مهمه سری که افشاء آن مضر به پلنگ دولت و صلاح مملکت است درین باشد و البته دراین موقع حفظ نگاهداری آن سر واجب است ذکر مضمون اخیراً لازم و جایز دانستند و بعضی باین استدلال که ذکر آن بجهت و مستمسک بزرگی برای وزراء مسئول درصدم اظهارمطالب و ردحواب سئوالات مجلس میشود ذکر آنرا صلاح نمی دیدند بالاخره اکثریت آراء بر این قرار یافت که این مضمون بمضمون سابق منضم و ملحق شود که اگر وزراء مسئول هر مورد جواب سئوال مجلس بواسطه سریت مسئله فعلاً اظهار و افشاء مطلب را جایز ندانند باید مدتی معین کند بجهت از انقضای آن مدت جواب سئوال مجلس را بمجلس اظهار نماید پس از اظهار اگر معلوم شود که مطلب مذکور سریت نداشته و عدم افشاء آن چندان مهم نبوده و وزیر مذکور بیل شخصی نه اقتضای سریت مطلب آنرا کتمان نموده مسئول و مورد مجازات خواهد بود.

اصل چهل و یکم - که متعلق بمنوان مجلس سنا و عده اعضا و شکل انتخاب آن بود مطرح گفتگو شد در این موضوع نیز مباحثات طولانی بود پس از مذاکرات بسیار و کلام مجلس اظهار داشتند که چون ما سابقاً در خصوص اصل این عنوان رای داده و تصویب نموده ایم فعلاً هم تصویب و قبول می نمایم لکن خواهشمندیم که بهمان طور که سابق استدعا کرده ایم دولت و کلاً و اعضا از ملت و یک ثلث ازدولت انتخاب شوند و کلام دولت اظهار کردند که حضرت اقدس ولیعهد خواستار شده اند که قرار این امر به نصیف انجام یابد و با اینکه درغالب ممالک اعضاء سنا کلاً از طرف دولت انتخاب میشوند ما ملاحظه همراهی با مجلس و ملت تعیین آنرا بالانصاف قبول میکنیم و بالاخره و کلام ملت درخواست و استدعا نمودند ب تقسیم سی و پنج نفر از ملت و بیست و پنج نفر ازدولت قرار این امر صورت گیرد و کلامی دولت هم اظهار کردند که اگر احتیاط و ملاحظه و کلامی ملت از اینتره است که تصور میکنند که آراء وزراء منضم بآراء و کلامی سنا میشود و اسباب تقویت و کثرت آراء و کلامی سنا میشود این اشتباه است و هیچوقت مربوط و ملحق بآراء و کلامی سنا نخواهد بود قبول خواش و کلاً در این خصوص مو کول به استمدای مخصوص شد.

اصل چهل و دوم - که باین مضمون بود که د امر راجحه میالیه مملکت همیشه باید بتصویب مجلس شورای ملی رسیده پس از آن بمجلس سنا فرستاده شود و مطرح و مانند سایر فصول مدنی مورد گفتگو شد و اظهار و کلامی مجلس در این باب این بود که در تمام دنیا مداخله و اصلاح و تنقیح و ترتیب بودجه و عمل مایه مملکت و جمع و خرج دولتی مخصوص بمجلس ملی است و مجلس سنا به چه وجهی در آن مداخله نمیکند و اگر سابقاً از طرف و کلامی مجلس درخصوص مداخله مجلس سنا در این امر رای داده شده و تصویب نموده اند حالا استدعا میکنیم این مسئله از مخصیصات مجلس شورای

ملی مقرر شود و این مسئله نیز مو کول باستمدای مخصوص شد.

اصل چهل و هفتم - قرائت شد باین مضمون در مسئله موضوع مذاکره و اصلاح مجلس شورای ملی شد پس از تفریح مجلس مزبور بمجلس سنا فرستاده میشود و اگر مجلس سنا رای بمجلس ملی را تصویب و تصدیق نماید با ماضی و صحه همایونی رسیده اجرا میشود و اگر صلاح ندانسته ورد کند اعضاء و رای همایونی حاکم ترجیح رای طرفین خواهد بود و در صورتیکه اعضاء ملوکانه با رای سنا موافقت نمایند مجدداً بمجلس ملی مراجعت میشود و در صورتیکه مجلس ملی از رای خود انصراف و نکول حاصل نکند مجلس ثالثی مرکب از شورای ملی و سنا بحکمیت تشکیل و منعقد میشود و اگر آن مجلس هم رای سنا را تصویب نماید اعلیحضرت همایونی پس از تصویب دولت از و کلامی سنا و انضمام آراء هیئت وزراء با رای سنا و کلامی مجلس شورای ملی را مرخص فرموده و همان وقت حکم بتجدید انتخاب میفرمایند و در این موقع انتخاب کنندگان ملت میتوانند هر یک از و کلامی سابقه را مجدداً انتخاب بنمایند و این ترخیص هم در دوره انتخاب یک نوبت بیشتر اتفاق نخواهد افتاد در خصوص این فصل مباحثات و مذاکرات فوق العاده شد و کلام مجلس که در ابتداء افتتاح مجلس این عنوان را اصلاً نپذیرفته و تصویب نموده بودند پس از تجدید نظر و ملاحظه ثانویه که انمقاد آنرا تصویب نمودند باین شرط ملحق و مقید داشتند که ترخیص مزبور در دوره اول مستثنی باشد و کلام دولت اظهار کردند که این استثنا درجه نظامنامه ذکر نشود و بهوجب دستخط خارج حق این استثناء موقتی بمجلس داده شود و کلام ملت ابتدا این جواب و کلام دولت را قبول نیک کردند و ذکر این امر را درخود نظامنامه درخواست می نمودند بالاخره پس از مذاکرات و ملاحظاتی زیاد همین طور قبول نموده و مقررداشتند.

نظامنامه تنقیح شده و باتمام رسیده و بنا شد که پس از امضاء کرده در دو دفتر استدهائیه با ولیعهد یا کنوینس نموده و بصحه همایونی برسانند دو نفر از منتخبین بارفروش محمد حسن خان مفتخر الممالک و آقا محمد علی آقا وارد و در مجلس پذیرفته شدند (۱)

مذاکرات دارالشورای ملی شنبه ۱۳ ذی قعدة

اسدالله میرزا - اخوی از اصفهان تلگرافی بمنوان بنده مغایره کرده بود از مساعدت و همراهی حضرت والا ظل السلطان و چون متعلق بمجلس و منتخبین آنست اجازه میفرمائید قرائت شود.

رئیس قرائت نمایند. شاهزاده اسدالله میرزا خواهشمندم که ارکان محترم مجلس شورای ملی را مستعضر سازند که حضرت اشرف اسدالله شاهزاده ظل السلطان روحفداه پربروز شعفاً مجلس ملی را در عداوت چهل ستون (۱) در این جلسه چون مذاکرات دقیق و مهم بود در عده ناظرین و تماشاچیان تغییف دادند باین معنی که اطاق جلوس و کلابرا از محل همه روزه تغییر داده و آنمحل را به نظار و گذار کردند و نتیجه مذاکرات را پس از ختم مجلس بآنها اطلاع دادند.

انتتاح فرمودند و نطق فصلی در فریاد و نتایج مجلس محترم بیان فرموده از و کلامی که باید انتخاب شده و بظهران بیابند و نفر تا اکنون همین شده و حرکت کرده اند و سایرین هم بزودی انتخاب شده و بظهران فرستاده میشوند ، درخصوص بانک ملی نیز نهایت اهتمام فرموده و مشغول جمع آوری پول با سم سرمایه هستند . محسن میرزا .

(اهل مجلس عموماً از همراهی ظل السلطان اظهار تشکر نمودند)

حاجی محمد اسمعیل آقا - تماماً امتنان و تشکر دارند از مساعدت و همراهی که حضرت والا فرمودند . اسدالله میرزا - درخصوص بانک هم خیلی همراهی فرمودند .

حاجی محمد اسمعیل آقا - اطلاع دارم البته از ایشان بیش از اینها منظور است که همراهی فرمایند تا سرمشق دیگران باشد .

(تلگرافی از اصفهان با مضای آقای حاجی آقا نورالله که عین آن ذیلا درج میشود قرائت گردید .)

مجلس مقدس شورای ملی دام تبرکات و کبیل علما و تجار امروز چاباری حرکت نمودند و کبیل اصناف جناب آقا میرزا هادی جواهری با کثرت آراء معین شده حرکت نمایند . شیخ نورالله ، تلگراف دیگری راجع بمنتخبین اصفهان که آقا میرزا باقر خان منشی باشی بمنوان آقای حاجی شیخ فضل الله مغایره کرده بودند قرائت شد .

حاجی شیخ فضل الله معتمد - در نفر و کلامی اصناف جناب شریعت مدار آقای حجاج سید اسمعیل و کبیل علمای اعلام و جناب حاجی میرزا علی ادیب التجار و کبیل تجار با احترام دیروز از حضور مبارک حضرت اقدس والا روحی فداه اجازه گرفتند بچاباری روانه شدند باقی هم فردا معین و روانه میشوند بمجلس اصفهان هم بخوبی و شکوه منقده شده محض اطلاع عرض شد محمد باقر الطباطبائی .

بمد اعتبار نامه و کلامی بارفروش که بحضور صدارت عظمی نوشته بودند و مهور بود نامه ها را علمای تجار آنجا قرائت شد که بوجب تلگراف صدارت عظمی تمامی اهالی بارفروش دو نفر منتخبین خودشان محمد حسن خان مفتخر الممالک و آقا محمد علی آقای تاجر را بمجلس شورای ملی فرستادند ، بعد از قرائت تمامی آنها را تبریک گفتند .

اسدالله میرزا - اعتبار نامه بمنوان صدارت باید باشد یا بمنوان مجلس .

صدیق حضرت - اعتبار نامه لازم ندارد باید اعتبارش معلوم باشد .

آقا سید محمد تقی - چون تلگراف احضار از طرف صدارت بوده باین ملاحظه اعتبار نامه بمنوان ایشان نوشته شده .

لا یبایه ای هم از طرف حکومت قرائت شد که راجع بود بعد گوشت باین مضمون که سابقاً شرحی تر این باب نوشته بودم و جوابی داده نشد حال جناب عنایت السلطنه را فرستادم که در باب پول خوب دارا و ترتیب گوشت قراری داده شود و ضمناً قرائت نامه هم که برای ترتیب و تنظیم این عمل فرستاده بودند قرائت شد مضمونش این بود که اشخاص مفصله ذیل عمل گوشت را در سه سال متقبل میشوند که در تمام سال هر چهار ماهی بشرح معین بفرشند دو ماه از زمستان

و دو ماه از چهار رو بهات مجلسی و یک ماه آخر بهار
و سه ماه تابستان یک فرای و سه ماه پاییز بماند اول
زمستان بیش مجلسی و هر وقت که گوشت گران یا
کیان شود در همه ایشان خواهد بود که فراروان
کرده بهمان نرخ معین بفروشد و شرایطی که برای
این کمیاتی معین شده است:

- ۱- کمیاتی بشیر حکومت تغییر نخواهد کرد و مادامی که مدتش تمام نشده باشد برقرار خواهد بود.
- ۲- سوی اشخاص این کمیاتی احدی حق کشتار ندارد و هر گاه کسی کشتار نماید ضبط کمیاتی خواهد شد. مگر در صورت داشتن اجازه.
- ۳- کمیاتی مختار است که پوست را بهر کس بفروشد بفرود اما در صورت تساوی قیمت ذبایغ مقم از سایرین است.
- ۴- در فروختن روده گوشتند کمیاتی مختار است که بهر کس بفروشد.

اجزاء کمیاتی: حمایت السلطنه - ارباب محمد صانع - ذبیح الذکاء - میرزا عبدالکریه خان
محقق الدوله - این حکم است یا فرار داه؟
(گفته قرار داده است)
محقق الدوله - قرار داد که نباید اینطور اشکالات داشته باشد.

آقا سید محمد علی - مردم میخواهند عمل گوشت آزاد باشد این قرار داده شدانی یا آزاد است.
محقق الدوله - آزادی گوشت برای اینست که فراروان و ارزان باشد و این مطلب بشیرت کمیاتی و ترتیب فراروان هم میشود صورت گرفته ولی امروزه این شهر اینقدر کثافت و خرابی دلودند که دیگر چلی این ندارد سر هر کجوه و بلزاری خون و روده و یا کثافت ریخته شود باید فرار ترتیب صحیح در این باشد داده شود.

میرزا محمود خونساری - هر گاه نباشد که اداره بلدی سو تحت اداره حکومت باشد دیگر کمیاتی مسئله برای چیست؟

محقق الدوله - باید در این امور صرفه ملت و ملاحظه حال فقرا و ضعیفان نمود این قیمت که معین داشته اند خیلی گرانست و ترتیب آنها صحیح نیست باید قیمت گوشت از روی خوبی و بدی آن باشد و هر یک را نرخ معینی باشد و راه علاجی برای رفع کثافت قصابخانهها معین کرده این ترتیب هرج و مرجی که هست.

حاجی محمد ابراهیم - حال صلاح نیست که به کمیاتی داده شود تا اول بهار که گوشتند فراروان و ارزان میشود آنوقت فراری در این باب داده شود
آقا میرزا سید ولی الله خان - باید انجمنی باشد که گوشت را از روی آنچه خارج برمی دارد بفروشد از مخارج تنظیم و ترتیب آن و حقوق طبیبی که رسیدگی در بدی و خوبی گوشت می نماید که موجب بروز امراض نباشد نه اینکه میزان تر و ماده قیمت بگذارد گوشت که چاق و قرمز باشد علاقت خوبی آنست نرو ماده فرق ندارد گمان ما اینست که آزاد باشد ارزان میشود این خیال تا یک اندازه صحیح است ولی باید رفع این کثافات نمود و گوشت را با آن کثافت از قصابخانه پشت اسب یا قاطر با آن ترتیب نامطبوع وارد شهر نکنند و خون گوشتند را با خاک مخلوط نموده برای کوت زمین حمل نمایند تا این هفتونها رفع شود.

آقا میرزا محسن - ملا تاج بگید و راه چاره بگویند.
آقا میرزا محمود خونساری - امروز باید نظامنامه را خواست و تشکیل اداره بلدی داد این امر جزء بلدی نیست میشود.

حاج محمد اسماعیل آقا - باید رفع موانع کرد و گوشت را از حال تاصل بهار آزاد نمود و آنوقت ترتیب دوستی در این باب داد.
(بعد جواب لایحه حکومت و همین نحو مصلحت دانسته و نوشتند و قرائت کردند که مشروحه شما که بتوسط جناب حمایت السلطنه ارسال داشته بودید قرائت شد اتفاق آراء بر این شده که این سه ماه گوشت معاف و آزاد باشد و بویول چوبیتر و دولت از قصابها گرفته رد کنند تا اول فصل فرار صحیحی در این باب داده شود.)

امروز مشیر الملک و حاج معتمد السلطنه از جانب ولایت عهد برای ترتیب دو فصل از نظامنامه که موقوف باستانهای و کلا بود بمجلس آمدند و مشیر الملک اظهار داشت که در خصوص دو ساد متنازع فیه که باید با استدلال قبول شود حضرت اقدس ولایت عهد امرا مایهرا قبول فرمودند که مخصوص بمجلس بلخند صورت آن فصل را هم خواندند که امور مالی بعد از تصویب و اصلاح مجلس ملی صورت آن فرستاده شود بمجلس سنا و هر گاه مجلس سنا چیزی در این مقام اظهار دارد مجلس ملی در رد و قبول آن مختار است بعضی گفتند که چرا بمجلس سنا برود (بجواب داده شد که برای اطلاع است.)

اصطفا میرزا - بردن بمجلس سنا فقط برای اطلاع نیست.
آقا میرزا محسن - شاید که مجلس سنا مصلحتی در آن بداند که بمجلس ملی اظهار دارد ولی مجلس ملی در رد و قبول آن مختار است.

سعد الدوله - اگر اذن بدهید توضیح میکنم فقط بردن بمجلس سنا برای ملاحظه و اطلاع نیست مطالبی که راجع بودجه مالیاتی است و بنظر و کلاهی مجلس نیامده، مجلس سنا اظهار میدارد آن اطلاعات و ملاحظات خودش را ولی این مجلس در پذیرفتن آن اختطار و عدم آن مستلا است و این مسئله ضرری ندارد.

آقا شیخ حسن علی - اینگونه از اختطارات و اظهارات را تمام افراد ملت حق دارند چنانچه مجلس سنا نداشته باشد.

آقا سید حسن لقی زاده - چون در اظهار این قسم از اخباراتی که مجلس در رد و قبول آن مختار است تمام حق دارند و می توانند پس این قید زائد بی فایده است (جمعی گفتند ضرری ندارد.)

مشیر الملک - فصل مجلس سنا و ترتیب انفصال مجلس باستانها آن قبول شد ولی از مجلس سنا میفرمایند که مجلس قبول کند و کلا: سنا نصف از ملت و نصف از دولت انتصاب شوند بشرط اینکه در صورت انفصال و ترخیص مجلس دولت و کلا سنا رای بدهند (جمعی گفتند قبول داریم و تشکر می نتایم.)

سعد الدوله - شما بگویند قبول داریم شاید دیگران قبول نداشته باشند و هر کس عقیده ورائی دالاد خویش از همه رای بفروشد.

صالح حضرت - رای از برای تمام نظامنامه

بفرمایند که قرائت شد و در
سعد الدوله - بعد از آن وقت مجلسی که مردم بمن نوشته بودند و مرا خواست بودند برایشان کیفیت و شرح شب گذشته را تفصیلا بگویم و آنها را ساکت نمودم حال که حضرت اقدس ولایت عهد از مجلس سنا میفرمایند که نصف از طرف دولت باشد چه می گویند.

آقا سید عبدالله - تفاوت جزئیست اهمیت ندارد (همه گفتند قبول داریم و تشکر از حضرت اقدس ولایت عهد داریم.)

سعد الدوله - توضیح بکنیم که مناظرای سنا با شرایط مذکور در موقع انفصال و ترخیص مجلس بتصویب چهار نفر است و ممکن نیست که این چهار نفر صلاح ملت را از دست بدهند و اتفاق در این امر نمایند و در صورتیکه رای دادند و مجلس را مرخص نمودند در همان ترخیص امر با انتخاب و کلا خواهد شد و ملت هم مختارند که همان وقت از این را انتخاب کنند در صورتیکه ختانی نکرده باشند و انشاء الله امیروزیرم که هیچگونه خیانت بگو کلان خودمان در این امور ننمایم و برای حفظ حقوق ملت سامی و حاضر باشم.

رقیبی - در این فرمایش که حضرت ولایت عهد فرمودند هر کس رای دارد و روزه سفید بدهد و هر کس ندارد و روزه الوان و مرض میکند که باریت از حضرت ایشان خیلی تشکر کنیم (همه گفتند کمال تشکر و امتنان را داریم که انشاء الله نظامنامه زودتر برسد) قرعه کشیده و اکثریت آراء بقبول فرمایش حضرت ولایت عهد شده در موقع برخاستن مشیر الملک و حاج معتمد السلطنه تماشاچیان متفقا اظهار کردند که ترتیب و کلا سنا صحیح نیست ما آنرا قبول نداریم.

رقیبی - شما در مجلس حق اظهار را در رد و قبول ندارید در این باب باید نظم صحیحی مقرر شود.

مذاکرات نادار شورای ملی یکشنبه چهاردهم شهری قله الحرام

امروز مشروحه لوظرف صدارت مفضی خطاب بر رئیس مجلس که راجع بود بتکلیف خواستنی شیمه های گردستان در امر انتصاب قرائت شد کهالی کردستان شامی مذهبنند و شیمهها می خواهند از طرف خودشان کسی را انتظام بنمایند هر بیضه که خود شیمه ها بگنند در این باب نوشته بودند و لایحه هم که حکومت نوشته بود مردو لقا فرستاده شده بود لایحه قرائت کردید لایحه حکومت مقفل بود بر مطالبه تعیین تکلیف شیمهها در امر انتخاب و تعیین مخارج و کلا و مخارج انجمن ملی که برقرار میشود و تکلیف طایفه یهود و نصاری که آنها هم می خواهند از خودشان کسی را انتخاب بنمایند و استفسار حقوق رای اهل نظام که ملائ هستند و اینکه تاخیر انتخاب و کلا برای رسیدن تکالیف و جواب عرایض بود ولی حال انجمن بلدی تشکیل و مسئول با انتخاب و منتظر جواب این چند نفر هستند.

هر بیضه شیمهها بگنند باین مضمون بود که ما هزار نفر فرمایا سالهاست در اینجا سکونت داریم و صاحب آب و ملک هستیم حال که بامر مبارک عالیحضرت مجلس ملی افتتاح و انجمن ملی هم تشکیل میشود مقرر بدارید از جانب ما هم یک نفر باشم و یکی در "جا" بماند.